

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 23 februari 1909, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående dödsstraffets afskaffande.

Uti en inom Andra Kammaren väckt till lagutskottet hänvisad motion, n:o 153, hafva herrar *Emil Kristensson, Viktor Larsson, Hj. Branting, A. C. Lindblad, Carl Lindhagen, J. Hasselquist, Sven Persson, J. A. Wallin, A. Thylander, Charles Lindley, O. H. Waldén, Johan Jönsson i Refvinge, Värner Rydén, Knut A. Tengdahl, Carl L. Olausson, L. J. Carlsson, Sven Linders, C. Wallentin, Ernst Söderberg, Bernh. Eriksson, Janne Tynell, C. E. Svensson, J. Th. Johansson, Fr. E. Ahlfvengren, Herm. Lindqvist, Johan Forssell, Oskar Berg, N. Edv. Lindberg, G. A. Rundgren, J. E. Cervin, Ernst Blomberg, Aug. Nilsson, Karl Otto, K. A. Borg, Hj. Rissén, E. Palmstierna, E. A. Leksell, F. W. Thorsson, Rob. Karlsson, Gustaf Strömberg, A. J. Christierson, J. G:son Crafoord, N. A:son Berg, Nils Persson, Th. Fürst, E. C. Kropp, Joh. Åberg och Knut Kjellberg*, med hvilka, i hvad motionens syfte angår, herr *Hjalmar Wijk* instämt, anført följande:

»Ehuru det kunde vara önskvärdt att få till stånd en allmän revision af strafflagen, så får detta behjärtansvärda mål icke utesluta, att i af-

vaktan härpå sträfvandena inriktas på att redan nu genomföra partiella ändringar i de stycken, där straffet bjärt afsticker mot tidens rättsmedvetande. Härvidlag framträder dödsstraffets afskaffande som ett af de främsta spörsmålen. Frågan om detta straffs afskaffande är också säkerligen ett sådant spörsmål, som man ej kan göra sig af med på annat sätt än genom dess slutgiltiga lösning', yttrades ock i en reservation till 1908 års lagutskotts betänkande med anledning af herr Byströms motion i ämnet. De många öfriga motioner, som efter den nya strafflagens införande väckts i denna fråga, torde äfven påvisa en allmännare önskan om detta straffs utplånande ur vår straffrätt.

Dessa motioner ha ju icke ledt till för motionärerna önskad resultat, om än dödsstraffets användning allt mer inskränkts och försvararna af detta straff måst retirera från den ena positionen till den andra för att slutligen stanna vid den förskansningen, att detta straff 'fortfarande är i vårt land behöfligt, såsom ett sista medel att upprätthålla rättens och statens auktoritet'. Men på sista tiden har på ledande plats i stora tidningar detta straffs användning varmt rekommenderats och anmaning rikats till vederbörande myndigheter att icke falla undan för den farliga och falska humanitet, som vill afskaffa ifrågavarande medel för att 'upprätthålla rättens och statens auktoritet', och det är ju tänkbart, att växlande opinionsstämningar icke äro helt utan inverkan på, huruvida en dödsdömd brottsling blir benådad eller ej. Åtminstone förefaller det troligt, att det endast var 'under intryck af den afrättsstämning, hvilken uppstod omedelbart efter Nordlunds död, som statsmakten öfverlagdt afvek från förut tillämpade principer och trodde sig böra kräfvä en förvildad tjuguarig ynglings och en tilläfventyrs mindre tillräknelig epilektikers blod', för att än en gång citera ett inlägg i 1908 års debatt om dödsstraffet. Därför blir det fortfarande en bjudande plikt för motståndarne till detta barbariska straff att göra sig påmintä.

Då denna fråga, om dödsstraffets afskaffande, i alla länder grundligt diskuterats, och då äfven denna kammares protokoll vittna om grundliga debatter i ämnet, så är ett uppräknande af alla de talande skälen för detta straffs totala olämplighet och onödiga grymhet öfverflödigt. I samma mån som kriminalpsykologien fördjupats och vunnit utbredning har mänskligheten ställt för sig den frågan: hvarför samhället straffar. Och statsmakterna ha i och med införande af villkorlig dom erkänt, att förbrytarens *upprättande* och återförvärfvande åt samhället är det mål,

hvertill man i främsta runnet syftar med straffet. Men dödsstraffet kan väl näppeligen gagna hvarken i det ena eller andra af dessa hänseenden.

Ej heller torde tillräckliga bevis presterats för detta straffs nödvändighet för att skydda samhället mot de farligaste förbrytarne. Om vi kunna lefva trygga och lugna, fast vi veta, att inom dårhusen många för den allmänna säkerheten farliga sinnessjuka finnas förvarade, så kunna vi det säkerligen äfven, då vi veta, att några samhällsfarliga förbrytare vistas inom fängelsets ännu fastare murar. Hafva dessutom flera andra länder kunnat upprätthålla rättens och statens auktoritet utan att verkställa dödsdomar och till och med utan att ha några paragrafer med stadgande af dödsstraff i strafflagarna, så torde det ock kunna äga rum i Sverige, där 'de senaste årtiondenas rättsstatistik gifver vid handen, att de gröfsta brotten alltjämt äro i aftagande', enligt 1908 års lagutskotts betänkande n:r 34.

Man bör ej heller kunna förskansa sig bakom den satsen, att det är så sällan några dödsstraff verkställas i Sverige, att det spelar mycket liten roll, om vår strafflag stadgar dödsstraff eller ej.

Redan förut har påpekats, huru benådningsrätten kan röna inflytande af i landet förefintliga stämningar. I Frankrike företogs för några veckor sedan på grund af sådan stämning, som för öfrigt uppjagats af sensationspressen, afrättningar, hvilkas ohyggliga detaljer i bloddrypande skildringar fyllde den europeiska pressen, lämnande betydande bidrag till det förråande af människosinnen, som dödsstraffet i alla tider verkat. Betecknande för huru opinionsvindarna å detta område växla är ock, att den allmänna meningen i Frankrike nu några veckor efter de senaste afrättningarna synes med afsky och fasa vända sig mot detta barbari. Liknande kastvindar i folkopinionen torde man äfven i vårt land vid olika tillfällen — senast 1900 — ha bevittnat. Men frågan om medmänniskors lif eller död bör ej vara öfverlämnad åt tillfälligt rådande stämningar.

På grund af hvad vi sålunda anfört, hemställa vi, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande frågan om dödsstraffets borttagande ur allmänna strafflagen samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.»

I det utlåtande, som af 1908 års lagutskott afgafs i anledning af en då väckt motion med enahanda yrkande, som i den nu förevarande motionen framstälts, anförde utskottet följande:

*Utskottets
yttrande.*

»Till de yttringar af det mänskliga samfundslifvet, som framträdt mycket olika under olika former och grader af utveckling, hör äfven samhällenas och folkens sätt att värna sig och sina medlemmar mot förbrytelser. Stigande upplysning och högre kultur hafva äfven på detta område utöfvat sina verkningar, och har sålunda i våra dagar inträdt en viss likformighet i de civiliserade folkens uppfattning härutinnan. Ännu fortgår dock striden mellan olika åskådningar angående de olika straffarternas ändamålsenlighet och lämplighet. Detta gäller kanske i särskild grad dödsstraffet, som i trots af de häftiga angrepp, hvarför det varit utsett, likväl kvarstår i de flesta moderna staters lagstiftningar.

Ensamt i nämnda faktum, dödsstraffets fortfarande bestånd i flertalet länders strafflagar, torde föreligga ett bevis för en ganska utbredd insikt, att detta straff fyller eu plats i den bestående rättsordningen.

Den förda striden angående dödsstraffets fortbestånd har haft olika skeden. Man har i senare tid börjat alltmer erkänna, att om dödsstraffet är nödvändigt för rättsordningens uppehållande, är därmed också dess rättmätighet bevisad.

Gentemot den förnämsta invändningen mot dödsstraffet, att staten icke skulle äga någon makt öfver människans sinnliga tillvaro, hvilken icke vore henne gifven af eller genom staten, har sålunda framhållits, att staten borde äga all den rätt i förhållande till sina medlemmar, som statsändamålet fordrade, samt att då detta ostridigt påkallade offer af människolif för statens värnande mot yttre fiender, borde så kunna vara förhållandet äfven för afvärjande af angrepp mot den inre rättsordningen. Hvad statsändamålet i hvarje fall fordrar måste naturligtvis ställas i strängt beroende af bestående förhållanden. Likasom hvarje annan straffart bör vara uttryck för ett folks och ett lands behof af olika medel att bekämpa orätten och värna mot förbrytelser, måste detta i särskild grad gälla de strängaste straffen och dödsstraffet. Föreligger ej ett sådant behof, kan ej heller, synes det utskottet, ett så starkt ingrepp mot den enskilde brottslige, som tagandet af hans lif innebär, från rättsordningens synpunkt försvaras.

Dödsstraffets särställning såsom straff är i ögonen fallande. Intet straff kan kraftigare mana till respekt och eftertanke. Samtidigt som dödsstraffet säkert undanröjer ett återfall i brott, innebär det sålunda också ett starkt afhållande moment för begående af lagöfverträdelser.

Såsom ett sista medel att uppehålla rättens och statens auktoritet är

dödsstraffet enligt utskottets förmenande fortfarande i vårt land behöfligt. Såsom sådant torde äfven dess befintlighet i vår rätt uppbäras af ett allmänt medvetande, som understundom äfven kan påkalla dess tillämpande. I ett och annat fall torde dödsstraffet också kunna få karaktären af ett utföfvande af en samhällets nödvärnsrätt mot fortsatta farliga förbrytelser, något hvarpå exempel i vårt land äfven i senare tid förekommit.

Beträffande den af motionären äfven framhållna omständigheten, att dödsstraffet saknar den för öfriga straffarter väsentliga egenskapen att utgöra ett medel till den brottsliges uppfostrande och upprättande, kan utskottet emot de nu anförda skälen för dödsstraffets bibehållande icke finna denna omständighet af afgörande betydelse. Äfven om man utgår från att med afseende å de brottsliga viljor, på hvilka utskottet här syftar, någon uppfostran, som kan återbörda den brottslige åt samhället, verkligen är möjlig, torde likväl statens plikt i sådant afseende icke gå längre, än som är förenligt med statens straffande verksamhet öfver hufvud och med det för statsändamålet en gång nödvändigbefunna straffet.

Hvad slutligen beträffar en äfven i modern tid icke utan fog framställd invändning mot dödsstraffet, nämligen att, om detsamma drabbar en oskyldig, all upprättelse är omöjlig, kan denna invändning för vårt lands vidkommande icke tillmätas någon betydelse, detta beroende på de särskilda garantier, som den svenska rätten uppställer vid fråga om dödsstraffets tillämpande. I detta afseende må erinras, att dödsstraffet hos oss, i motsats mot hvad som är förhållandet i främmande strafflagar, aldrig stadgas absolut, utan alltid alternativt med annat straff. Dom, hvarigenom underrätt dömt till döden, skall underställas hofrätt och hofrätts dom Kungl. Maj:t i högsta domstolen. Uppstår tvifvel om den tilltalades sinnesbeskaffenhet, har domstolen att inhämta sakkunnigs utlåtande därom, något som, på sätt utskottet i annat denna dag afgifvet utlåtande hemställt, vid fråga om dödsstraff synts utskottet alltid böra äga rum, äfven om särskild anledning därtill icke yppats i målet. Hos oss gällande bevisregler innebära därjämte en garanti mot den oskyldiges fällande, som utlandets juryväsen i regel icke erbjuder. Slutligen har Konungen rätt att i statsrådet på ansökan göra nåd.

De senaste årtiondenas rättsstatistik för vårt land gifver vid handen, att de grufsta brotten alltjämt äro i aftagande. Under de senaste tio åren har här i landet ådömdt dödsstraff endast i tre fall gått i verkställighet.

Det är sålunda anledning hoppas, att dödsstraffets användning hos oss skall kunna alltmer inskränkas.»

På grund af hvad sålunda anfördes hemställde lagutskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Hvad 1908 års lagutskott sålunda anført har utskottet ej funnit anledning frångå.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 februari 1909.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation

af herrar *Lindhagen*, *Ersson*, *Jansson* i Edsbäcken, grefve *Hamilton* och *Pettersson* från Södertelje, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till det i förevarande motion framställda yrkande.

Till stöd härför har herr *Lindhagen*, med hvilken herrar *Ersson* och *Jansson* instämt, anfört följande:

«Frågan om dödsstraffets afskaffande är säkerligen ett sådant spörsmål, som man ej kan göra sig af med på annat sätt än genom dess slutgiltiga lösning. Det kommer städse tillbaka trots nedärfda straffrättsliga föreställningars fortlefvande makt och trots nya snart åter bortdöende läror om nyttan såsom ensam lag äfven för samhällets makt öfver individernas lif eller död såväl på detta som till och med på andra områden. Dödsstraffet är nämligen, man må säga hvad man vill, äfven något annat och mera än straff. Inför tagandet af en människas lif skall människoanden alltid ställa sig på ett särskildt sätt tveksam och dröjande.

Motionärerna ha närmare utvecklat några af de grunder, som åberopas för dödsstraffets upphäfvande. Ett ytterligare ingående på denna utdebatterade sak kan här icke ifrågakomma. Såsom M. F. Nyström år 1901 yttrade i sin på klar och medryckande bevisföring byggda motion, skulle anförandet af alla de skäl, som tala för dödsstraffets afskaffande, vara detsamma som att bemöta och vederlägga alla de invändningar, som under den mer än hundraåriga striden om dödsstraffet förts i alla kulturstater. Då denna strid knappast lämnat något spår efter sig i lagutskottets förevarande betänkande, kan det emellertid vara skäl något när-

mare framhålla, hurusom den däremot satt djupa märken i vår lagstiftning och vår rättskipning.

År 1779 utgafs en författning om dödsstraffets afskaffande i vissa fall och man fortgick sedan på den vägen genom flera författningar under 1830-, 1840- och 1850-talen. Verkan häraf var påfallande. På 1750-talet afrättades i medeltal årligen 47 personer, på 1830-talet i medeltal 17 och under 1840- och 50-talen i medeltal 7 personer årligen.

De sistnämnda författningarna tillkommo under förarbetena till 1864 års strafflag. Under dessa förarbeten uttalade man redan tidigt äfven sina tvifvelsmål om nödvändigheten af dödsstraffets bibehållande på samma gång man i allmänhet var på det klara med, »att detta straff ej kunde inför förnuftets och rättvisans domstol försvaras». Men för den gången stannade man vid att dels väsentligen begränsa antalet brott, för hvilka dödsstraff kunde ifrågakomma, och dels i dessa fall utsätta det såsom allenast ett alternativt straff jämte lifstids straffarbete. Härigenom ansågs emellertid, såsom justitieministern yttrade under öfverläggningarna inom ridderskapet och adeln, »att ett stort steg vore taget till dödsstraffets afskaffande».

Det blef därefter benådningsrätten förbehållet att söka uppfostra den allmänna meningen till att en gång kunna taga detta steg fullt ut.

I öfverensstämmelse härmed hafva också under åren 1865—1899 af 109 dödsdömde endast 11 blifvit afrättade. Af särskild betydelse har här varit, om afgifna nådeansökningar blifvit inom högsta domstolen tillstyrkta eller icke. Af dessa elfva dödsdömde afrättades år 1866 Johan Magnus Johansson Borg och Petter Hedin. Högsta domstolen hade afstyrkt benådning med undantag af tre ledamöter, som tillstyrkte nåd. Detta anmärkningsvärda förhållande, att Borg och Hedin afrättades, oakadt tre ledamöter i domstolen tillstyrkt nåd, berodde möjligen därpå, att på den tiden de högre juristerna voro lifliga anhängare af dödsstraffets afskaffande och därför åtminstone åtskilliga af dem alltid principiellt reserverade sig mot dess tillämpning. Sedan blir dock ställningen en annan. Nästa fall inträffade 1872, då Carl Otto Andersson afrättades; alla ledamöterna af högsta domstolen afstyrkte nåd utom justitierådet Olivecrona. År 1876 afrättades Gustaf Adolf Eriksson Hjert och Conrad Pettersson Tektor; endast justitierådet Olivecrona tillstyrkte nåd. Så var ock förhållandet 1879, då Anders Larsson afrättades. År 1882 afrättades Carl Andersson Sköld och Johan Österman; alla ledamöter af högsta domstolen afstyrkte nåd utom justitieråden Carleson och Olivecrona. År 1887 af-

rättades Nils Petter Pettersson Hagström; alla afstyrkte nåd utom justitierådet Olivecrona. År 1890 afrättades Anna Månsdotter i Yngsjö; högsta domstolen afstyrkte enhälligt nåd. År 1893 afrättades Per Johan Pettersson från Mossbo; alla afstyrkte nåd utom justitierådet Carlson. Om man nu bland de justitieråd, som från och med 1872 yttrat sig om ofvannämnda afslagna nådansökningar, bortser från justitierådet Olivecrona, om hvilken man vet, att han af princip alltid reserverade sig mot dödsstraffets tillämpning, finner man, att högsta domstolen i alla dessa fall enhälligt eller så godt som enhälligt afstyrkt nåd.

Så kom år 1900, då af fyra dödsdömda icke mindre än tre afrättades, nämligen Theodor Julius Sallroth, Lars Nilsson från Hörup och Johan Filip Nordlund. Den sistnämnde, hvilken å en ångbåt föröfvat fem mord jämte åtskilliga mordförsök, sökte ej nåd. För Sallroth, som var tjuguar gammal, tillstyrkte högsta domstolen enhälligt nåd med hänsyn till hans ungdom. Lars Nilssons nådeansökan afstyrktes af fyra ledamöter i domstolen men tillstyrktes af tre, bland hvilka en äfven frikämt honom från dödsstraff. Dessa tre ledamöter åberopade, att enligt medicinska auktoritetens utlåtande Nilsson måste antagas hafva lidit af nervsjukdom, antagligen epilepsi, hvilken finge anses hafva utöfvat ett menligt inflytande å hans sinnesbeskaffenhet. De Nordlundska mordena inträffade natten till den 17 maj, och den 25 maj afslogos Sallroths och Nilssons nådeansökningar, hvarefter båda under sommarens lopp afrättades; dock måste afrettningen af Nilsson upprepade gånger uppskjutas på grund af hans sinnesbeskaffenhet. Den ofvan framhållna uppfattningen hos 1864 års lagstiftare att dödsstraffet bör, om ock blott småningom afskaffas, bygger ingalunda på den orimliga förutsättningen, att någon särdeles svår förbrytelse ej vidare skall inträffa. En upplyst allmän mening får följaktligen ej förlora sinnesnärvaron och släppa alla sina grundsatser därför att det inträffar något enastående undantagsfall såsom Nordlunds ännu oförklarade förbrytelse. Det ligger i öppen dag, att det var endast under intryck af den afrettningstämmning, hvilken uppstod omedelbart efter Nordlunds död, som statsmakten öfverlagdt afvek från förut tillämpade principer och trodde sig böra kräva en förvildad tjuguarig ynglings och en tilläfventyrs mindre tillräknelig epileptikers blod. M. F. Nyströms motion tjänade därför på sin tid äfven såsom en hälsosam påminnelse om, att man borde slå vakt om den rättsordning, vi ditintills tillkämpat oss.

Efter år 1900 har också utvecklingen återfallit i den normala gången. Från och med år 1901 äro nämligen fälda inalles 6 dödsdomar men i följd af skedd benådning har ingen af dessa gått i verkställighet, fränsedt en, om hvilken afgörande ännu ej träffats.

Utskottet synes nu vilja såsom ett väsentligt skäl för dödsstraffets bibehållande framhålla dess betydelse att kunna värna samhället mot grofva brott. Klart är också, att, ifall obestriddigen genom dödsstraffets tillämpande förekommes en mängd svåra förbrytelser, hvilka i motsatt fall skulle kommit till stånd, man kanske måste finna sig i bibehållandet af en dylik barbarism. Vår egen ofvan omnämnda erfarenhet bestyrker dock icke utskottets uppfattning. Redan det att i lagen behålla ett straff, som väl skall utdömas, men sedan nästan aldrig tillämpas, är lindrigast sagdt en oegentlighet. Men detta innebär därtill ett erkännande, att nämnda straff icke behöfves för det antydda syftet.

Detta är också erfarenheten från de länder, där dödsstraffet sedan länge varit afskaffadt, såsom Italien, Holland, Rumänien, Portugal samt åtskilliga Schweiziska kantoner och Amerikanska stater, äfvensom från stater, där dödsstraffet ehuru kvarstående i lagen lärer afskaffats i tillämpningen, såsom Belgien, Danmark och Finland.

Den år 1902 antagna nya norska strafflagen upptager icke heller dödsstraffet. I motiven till lagen, författade af den bekante rättslärd riksadvokaten B. Getz, konstateras efter en saklig utredning, att det kan betraktas »som en af alla sakkunniga allmänt erkänd sanning«, att man efter de erfarenheter, som i olika länder gjorts på detta område, icke behöfver frukta, att dödsstraffets afskaffande skall blifva till skada för rättssäkerheten. Samma erfarenhet, säges det vidare, har man haft äfven i Norge, där då på lång tid dödsstraffet ej tillämpats. Utredningen afslutas med den förklaringen, att »en lag, som nu formligen utstryker dödsstraffet, inför i verkligheten intet nytt utan sanktionerar allenast den redan länge faktiskt bestående rättsordningen och bildar den naturliga afslutningen på ett pröfvande, hvars gynnsamma utfall, såvidt man kan döma af statistiska data, synes icke kunna bestridas«.

Det är i själfva verket ingenting annat, som skulle inträffa äfven hos oss, ifall man biföll motionärens förslag och därmed afslutade det »steg till dödsstraffets afskaffande«, som man sade sig hafva inslagit på med antagande af vår nu gällande strafflag. Man kan säga, att det är de små europeiska staterna som gått i spetsen för dödsstraffets definitiva

afskaffande. Genom ett bifall till motionen skulle den föga ärofulla undantagsställning, som Sverige därutinnan ännu intager, omsider upphöra.

Herr *Widén* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.
